

UČITELJSKI TOVARIŠ.

Glasilo

„Slovenskega učiteljskega društva v Ljubljani“.

Izdavatelj in urednik:

Andrej Žumer,

nadučitelj in c. kr. okrajni šolski nadzornik.

Št. 9.

Ljubljana, 1. vel. travna 1892.

XXXII. leto.

Vsebina. E. G. — Ob tristoletnici rojstva Jana Amosa Komenskega. — Vilibald Zupančič: Slavnostni govor. — Iz deželnega zbora kranjskega. — I. K. — Trb.: Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu? — J. Marn: Knjiga Slovenska. — Književnost. — Listek. — Naši dopisi. — Društveni vestnik. — Vestnik. — Uradni razpisi učiteljskih služeb. — Listnica uredništva.

Ob tristoletnici rojstva Jana Amosa Komenskega.

Govorila pri Komenskega večeru dne 19. mal. travna v ljubljanski čitalnici gđ. **Viljemina Rischner.**

Ob grobu tvojem brat objémi brata,
In čustvo jedno vsakega prešini:
Ljubezni čustvo za naróda srečo.

J. Cimperman.

Mogočno zazvenite mi, glasovi,
In združite lepó se v spev vzneséni,
Kakòr se družijo morjá valovi
V besnečo moč ob vihri nevkročéni.
Pretesni morju sivi so bregovi,
Takó pretesne danes prsi méni —
Zató med svet, vi glási, v duši skriti,
Kot v zrak se dviga ôrel ponositi!

Slaví se dan, človeštvu praznik krasen,
Kakòršnega še redko je imelo;
Od severa prihaja klik nam glasen,
Odziva spev na jugu mu veselo;
Na jutru rod, in svet večéra jasen,
Ljubezni čustvo je obá prevzelo,
Ljubezni čustvo, da se mož proslavi,
Da v njem se večni mu pomnik postavi.

Res, mož! — Kar jih živelo kdaj na sveti,
Srcé najblažje njemu vedno bilo:

Umèl je on, kaj pravi se živeti,
 Da kaj sadú življenje bi rodilo;
 Po vzvišenem prestal ni hrepeneti,
 Čeprav ga mnogo je pušic ranilo;
 Da drugim srečo in blagost poveča,
 To bila rádot mu, to bila sreča.

Res, mož! — Ubožna mati ga povila,
 Jedino je od nje prejel — življenje;
 Kal v srci, ki nebesa jo vsadila,
 Po trudu njega, čaka je vstajenje!
 Preplašila ga ni viharjev sila,
 Omajalo ga v delu ni mučenje:
 Načelom blagim vedno zvesto služil,
 Ljubezen je s sočutjem v duši družil.

Res, mož! — Igralo ž njim nezgod valovje,
 Ko z nami čarobno igrajo sánje:
 Pregnan ostavil slavno je domovje,
 Ki živel je v ljubezni vroči zánje.
 Užaljen čez obmejno šel gorovje —
 A molil je, da rasi blagostánje,
 In sreča sveti dragi domovini,
 Do nje ljubezen vsakega prešine!

Kaj storil vrli mož, nam dobro znano,
 Ko beremo sloveča njega dela:
 Podal je dece nežnim srcem hrano —
 Ob nji veselo, vzorno bo živela;
 Možu se truditi je neprestano,
 Opravljal žena posel svoj vesela —
 Resnično: on človeštvu bil učitelj,
 Omike, vede splošne on stvaritelj!

Let trikrat sto! — Umrlo mož brez broja,
 Ko zvezda žitja njih se utrnila,
 Ugasnil žar jim solnčnega je soja,
 Noč temna njih imena je zakrila.
 V pravljici le, ki dela v krila svoja
 Imena njih, bo slava jim živela,
 V pravljici, dôkler noč je ne odene,
 Ko cvet, ki v noči pomladánji vene.

A ti živiš! — Od roda in do roda
 Prehaja v boji pridobljena slava.
 Popel si do nebeškega se svoda,
 Nad zemljo široo duh tvoj večni plava.

Vsa dela neizerpna so posoda,
 Ki polni, kiti jo ljubezen prava.
 Po ukih teh smo žiti se učili,
 Po njih zanamci pozni bodo žili.

Odprl se grob, ki mu ostanke krije,
 Za danes žitje njemu se ponovi,
 Da venec se ob čelo mu povije,
 Ki stekli zemlje vsi so ga rodovi!
 Njegova zvezda, glej, na nebu sije,
 Iz groba v mrak polnočni vrô glasovi:
 „Ko jaz vsak žij, živeti druge uči —
 In moj spomin ostal bo v večni luči!“ —

E. G.

Slavnostni govor

pri Komenskega večeru dne 19. mal. travna v ljubljanski čitalnici. Govoril profesor **Vilibald Zupančič**.

Slavni zbor!
 Častiti udje Slovenskega učiteljskega društva!

Ako se ozremo v zadnja desetletja, ne bodemo lahko našli imena, katero bi se tako slavilo ne samo v učiteljskih krogih, ampak po vsem izobraženem svetu, kakor je to ime **Jana Amosa Komenskega**, slavnega pedagoga, utemeljitelja sedanje ljudske šole in novejšje učiteljske umetnosti. Slovensko učiteljsko društvo je skoro med zadnjimi, ki spolnjuje to dolžnost, potem ko so že neštevilna društva, korporacije, mesta in dežele v celi Evropi in izven Evrope praznovala 300letnico rojstva tega velikega moža.

Res je, da je naudušenje najviše vzklopelo v domovini Komenskega, med njegovimi najbližnjimi rojaki, potem pa v protestantskih deželah, posebno na Nizozemskem med somišljeniki Komenskega v verskih rečeh.

Ako slovenski učitelji tudi stopijo v kolo častilcev Komenskega, moža svetovnega pomena, se pa nikakor ne mislijo odpovedati svoji od očetov podedovani katoliški veri in avstrijskemu patrijotizmu, in nimajo v mislih Komenskega kot zadnjega škofa jednote čeških bratov, ali kot protestantskega teologa, kateri je crpil svoje

verske in politiške nazore na protestantskih nemških vseučiliščih, ampak slovenski učitelji ga slavijo kot jednega najprvih pedagogov in učiteljev vseh časov, kot utemeljitelja ljudske šole; oni ga slavé kot odličnega sorodnega Slovana in ob jednem kot ljubitelja vseh narodov in vsega človečanstva. Mi bodemo obžalovali njegovo žalostno usodo, katera ga je tirala skoraj po vsi Evropi, mi bodemo tudi občudovali njegove osobne lastnosti, njegovo neumorno žilavo delavnost, njegovo globoko udanost v voljo božjo in neugasljivo ljubezen do domovine.

Ako pogledamo stanje Evrope pred 300 leti, nahajamo na jedni strani protestantsko idejo, katera je na vrhunec svoje zmage dospela leta 1555. za časa Avgustanskega miru in si podvrgla vso severno in srednjo Evropo; na drugi strani katoliško idejo, katera se je sovražnici krepko v bran postavila, in tudi velik del zgubljenega sveta nazaj pridobila. Ta doba je doba protireformacije iz 30letne vojske. Protireformacija v avstrijskih deželah, ki so bile razdeljene med tri sinove cesarja Ferdinanda I. leta 1564., imela je ta uspeh, da se je v njih katoliški duh zopet oživel. Samo v čeških deželah se je reformacija veliko bolj ukoreninila, ker je našla v utra-

kvizmu in v ostankih husitizma jako ugodna tla, in ker so bili vladarji v notranji Avstriji, to je na Štajerskem, Koroškem in Kranjskem, nadvojvoda Karol in njegov sin Ferdinand pozneje cesar, veliko bolj vneti in odločna za katoličanstvo kot vladarji na Avstrijskem, na Ogerskem in v čeških deželah, Maksimilijan II., Rudolf in Matija. V teh časih se je rodil 28. sušca 1592. l. v Ogerskem Brodu na Moravskem Jan Amos Komenski (Tu sledi že sploh znani životopis. — *Ured.*) . . .

V istem letu (1657) izide „Lux in tenebris“ (Svetloba v temi) mistična knjiga, katere vsebina so prerokovanja Kristijana Kotterja, Kristijane Poniatowske, zamaknene ženske in Nikolaja Drabika, duhovnika bratske jednote češke. Ta knjiga je že takrat vzbudila veliko nasprotstvo, in res se moramo temu čuditi, kako je mogel treznomislec Komenski obelodaniti sanjarije tistih treh ljudi. Istina je, da so v tistih časih najbolj izobraženi ljudje bili udani takim praznim sanjarjam, in ako pogledamo v naše čase, najdemo nekaj podobnega v spiritizmu.

Ako hočemo predstaviti si pomen slavnega Komenskega, treba mu je določiti mesto v zgodovini pedagogike, ki je tudi kulturna zgodovina. Srednjeveške šole, v katerih je vladal trivium in kvadrivium, so bile zgolj latinske šole in materinskemu jeziku je bil odmenjen povsod le prav majhen prostor. O metodi v našem pomenu besede ni govora. Učitelj je narekoval, učenci so pisali za njim, potem je učitelj zopet izpraševal. Disciplina je bila ostra, o realnem pouku ni bilo sledú, vladal je v teh šolah formalizem in verbalizem. Za časa reformacije se je jelo bolj šati šolstvo bodisi v protestantskih, bodisi v katoliških deželah. Spoznala se je čez dalje bolj potreba boljšega pouka, posebno iz verskih ozirrov, da se namreč na jedni strani evangelij, to je protestantska vera, bolje razširi, in na drugi strani katolicizem laglje ohrani. Zato so se vsi reformatorji, Luter, Calvin,

Zwingli, Melancton in njihovi učenci, posebno Trotzendorf, pečali s pedagogiko. Velikega vpliva so bile tudi šole očetov Jezuitov, katere so se smatrale za najboljše šole tistega časa. Uvedenje realij se je posebno godilo po vplivu Francoza Michel de Montaigne-a in učenjaka Angleža Bakona Verulamskega, katerega spise je Komenski izvestno spoznal, ko se je baval na Angleškem. Wolfgang Raticius je imel tudi dokaj zdravih nazorov, kako je pre narediti šolstvo, posebno pa učenje tujih jezikov. Posebno važno je to, da je Raticius priporočal pouk najprej v materinščini, potem v kakem drugem jeziku. Raticius in Bakon sta živela v tistem času kakor Komenski. Omeniti je tudi spise španskega duhovnika in modrijana Ludovika Vivesa, laškega učenjaka Tomaža Campanella, Valentina Andreae, prijatelja Komenskega in drugih.

V Komenskega duhu so se pa vse te misli kristalizirale, plod njegovega trudapolnega premišljevanja in delovanja je bila reformacija vsega šolstva, katero je v nebrojnih svojih spisih s čudovito jasnostjo, točnostjo in eleganco izvedel. Misli njegove so kakor čisto zrnje brez plev, in njegove spise še dandenašnji lahko bere z velikim pridom vsak učitelj, vsak oče in vsaka mati. Ni mogoče tu razpravljati cel sistem Komenskega, hočem tedaj le izbrati nekaj poglobitnih pedagoških mislij njegovih.

Prva misel je ta, da se odgoja mora začeti že pri rojstvu in da je mati tudi prva učiteljica otrokova, in to misel je razvil Komenski v svojem spisu: „*Informatorium scholae maternae*“. Plod te ideje vidimo zoreti v spisih Pestalozzija in Fröbelna in v sedanjih otroških zabaviščih. Druga veličanska ideja je ta, da se vsa mladina od šestega do dvanajstega leta bodisi moškega ali ženskega spola, visocega ali nizkega stanu, bogati in revni morajo izobraziti v isti šoli in pripraviti za življenje ali za učene studije. To je

„schola vernacula“, tu imamo idejo ljudske šole, katero je genijalni Komenski postavil na tisti temelj, na katerem še sedaj sloni in katerega tudi prihodnost ne bode mogla nadomestiti z boljšim. Tretje zlato zrno, katerega si izberemo, je to, da podlaga vsemu šolskemu učenju mora biti materinščina. Kakor znano je Komenski večino svojih knjig napisal najprej v češkem jeziku, katerega je znal jako spretno rabiti, in potem jih je prestavil v latinski jezik, jezik vseh učenjakov. V svojih velevažnih delih „Magna didactica“, „Janua linguarum reserata“, „Methodus linguarum novissima“, „Vestibulum januae linguarum“, „Atrium, palatium linguarum“ in drugih je razvil to zdravo načelo. Gospodstvo latinskega jezika na visokih šolah seveda ni mogel in ni hotel omajati, ampak pot za učenje latinščine in za vsako učenje je ugladil.

Velevažen korak v napredku šolstva je uvedenje nazornega nauka. Kdo ne pozna imena „Orbis pictus“, dela, ki je bilo predstavljeno v vse evropske in več azijskih jezikov in je največ pripo-

mogla k svetovni slavi Komenskega? „Orbis pictus“ je oče vseh ilustriranih knjig za otroke, po načelih te knjige poučuje sedaj zadnji učitelj in zadnja učiteljica v najbolj skriti vasi na celem izobraženem svetu. Preteklo je pa skoro 200 let, dokler je prodrla ta pedagogična resnica v življenje, resnica, da pouk mora začeti pri nazornem nauku.

Dodati hočem še jedno zrnce iz bogatega zaklada Komenskega spisov, in to je: šola nima samo namena poučevati, ampak tudi namen vzgajati mladino. Temelj vzgoje mu je strah božji, in v naši šolski postavi se isti princip izreka v besedah: Šola ima namen vzgajati mladino нравstveno-versko.

Ni moj namen govoriti o pansofistiških spisih Komenskega in preustrojenji latinskih in visokih šol, kar je istodobnike veliko bolj zanimalo, kakor nas. Zadostujejo naj te črtice, iz katerih je razvidno, da Komenskega smemo imenovati „učitelja narodov“ in da je vreden, da se ga tudi mi tukaj zbrani spominjamo s hvaležnim in naudušenim srcem.

Iz deželnega zbora kranjskega.

V.

Ustanovitev dveh stalnih učiteljskih mest na deželni kmetijski šoli na Grmu.

Finančni odsek (poročevalec poslanec Višnikar) nasvetuje:

Visoki deželni zbor naj sklene:

1. Pri deželni vinarski, sadjarski in poljedelski šoli na Grmu se stalno zistemizirata mesti:

a) drugega učitelja (pristava) z letno plačo 900 gld., s 6 petletnicami po 50 gld. in prostim stanovanjem;

b) mesto tretjega učitelja z letno plačo 700 gld., s 6 petletnicami po 40 gld. in prostim stanovanjem.

2. Deželni odbor se pooblašča, da prepusti pristavu in tretjemu učitelju primeren kos vrta za zelenjavo ter dovoli pristavu tudi deputat po 1 liter mleka na dan.

3. Prošnja Viljema Rohrmana za povišanje plače in stalno nameščenje se odstopi deželnemu odboru v rešitev.

Poslanec P o v še krepko podpira predlog, da se šoli dajo stalno nameščene učne moči. Zavod je eminentne važnosti, a če je učitelj le začasno nameščen, ne more s tolikim veseljem delati zanj, kakor če je stalen in navezan na zavod. Dosedanja razlika v plačah voditeljevi in pristavovi je prevelika, pristav ima mnogo posla in

po svojih študijah zasluži večjo plačo. Zato predlaga, da se pristavovo mesto stalno namesti in plača zviša na 1000 gld., nasprotno pa opusti deputat po 1 liter mleka na dan, ker je itak v računih šola ločena od gospodarstva. Ta predlog je pri glasovanju ostal v manjšini z 2 glasoma, proti

so glasovali Nemci in slovenski člani finančnega odseka.

Drugi predlog poslanca Povšeta, da se sicer mesto tretjega učitelja zistemizira z letno plačo 700 gld. in 6 petletnicami po 40 gld., da pa se to mesto razpiše in šele čez jedno leto stalno popolni, je bil sprejet.

Na katerih berilih II. in III. čitanke bi se dalo iz zdravjeslovja (higijene) poučevati in v katerem obsegu?

(Nadaljevanje.)

Berilni spis 116.

1. Vsebina: Hlapenje; pri hlapenju se toplota veže; zgoščevanje hlapov; pri zgoščevanju hlapov se toplota izpušča.

2. Obseg pouka: Kadar uživamo vroče jedi, posebno tekoče, pihamo v nje, da odženemo s hlapovi nasičeni zrak; mešamo in prelivamo jih tudi, da jim spremenimo površje. Najbolje pa je premagovati glad in čakati ohlajenja. Prevročje jedi škodujejo zobem ter opekó usta in želodec. — V spalnicah, ki imajo vsled pomivanja mokra tla, ni zdravo spati. Mokrota se spreminja v hlap in pri tem se utaja mnogo toplote, katera se vzame zraku, kojega dihamo. Kašelj, hripavost, nahod in druge nezgode so učinki tega. Da se tla še pred večerom posušé, je treba čez dan prevetrovati, po zimí pa vrh tega še kuriti. — V nekaterih boleznih obvezujemo kis (ocet) z ovijačami, ktere so se namočile v hladni vodi. To bi pa več škodovalo, kakor hasnilo, ko bi čez mokro hlapeco ovijačo ne ovili še suhe platnene obveze, ki zavaruje hlapu pot v zrak ter učini, da grejejo topli hlapovi vrat.

Berilni spis 117.

1. Vsebina: Najvažnejše o zvoku.

2. Obseg pouka: Premočni in preblizu razlegajoči se glasovi n. pr. krepko streljanje, vpitje, ploskanje i. dr. pretresujejo zrak in ž njim naše uho tako, da se lahko ušesna mrena, ki prepreza ušesno

jamo na dnu, kakor živalska koža na bobnu, pretrga, kar stori, da ne slišimo več. — Razposajeni otroci imajo slabo navado, da zavpijejo, zažvižgajo ali zaploskajo svojim pajdašem nenadoma na uho. Kako lahko pripravijo tem načinom svojega bližnjega ob velik dar božji, namreč ob sluh.

Berilni spis 119.

1. Vsebina: Nauk o svetlobi.

2. Obseg pouka: Bolehnim očem škoduje vsaka večja svetloba, pa tudi zdravim je nevšečna. Za take oči je treba senčil. Najnavadnejše senčilo je pokrivalo. Nekateri nosijo v olajšanje očala s temnimi stekli, kadar se jim blišči. Bliščeče svetilnice imajo itak senčila ali iz trdega papirja ali iz porcelana, kar očem zelo ugaja. Novorojenčke varujejo skrbne matere pred bliščobo, dobro vedoče, da slednja škoduje slabim očem, ki so še nenavajene belega dné.

Berilni spis 123.

1. Vsebina: Nekatero bolj umljive prikazni iz elektrike.

2. Obseg pouka: Električna ni le prirodna sila, marveč je tudi pripomoček k zdravju. Slaboživni in taki ljudje, kojim se je pohabil kak imeniten nerv, da jim večkrat udje odrekó svoj posel n. pr. ranjeni, nadalje mrtvoudni se poslužujejo časi z velikim pridom električnega kolovrata, priprave, na kateri se električna umetno nareja.

Berilni spis 125.

1. Vsebina: Strelvod; kako se nam je obnašati ob hudi uri.

2. Obseg pouk: Zrak ima mnogo elektrike, ki se zbira v hudournih oblakih ter nareja blisk in grom. Blisk je močna električna iskra, ki tu pa tam preskoči na najbližje reči na zemlji. Čim višji je predmet, tem bližji je hudournemu oblaku, tem prej trešči vanj. Nekatere reči sprejmó prav rade elektriko, recimo: kovine, živalska in rastlinska telesa, voda, vlažen zrak, pečevje itd. Sicer nas roka božja doseže kamorkoli se podamo, vender ne sledi iz tega, da se nam ni treba izogibati nevarnosti. V največji nevarnosti pa je zvonilec pod stolpom, ki po sicer lepi navadi z zvonom opominja ljudi k molitvi, kajti zvon, ki je iz kovine ter visoko v zraku visi, vabi strelko k sebi. Pa tudi vrv v njegovi roki je kolikor toliko vlažna in elektrovodna. Tako ima tedaj strela najboljšo in najkrajšo pot naravnost k zvonilcu. Jednako tudi bivanje na popolnoma prazni planjavi, kjer je človek morebiti najvišji predmet, ni varno. Najbolje je, bivati blizu, toda ne preblizu dreves ali kakega drugega višjega predmeta. Ni dobro bajé o hudi uri dobro teči ter skušati nevihti uiti, ker se zrak razganja in ker se vsled močnega gibanja razvnamemo,

da se vroč hlap vzdiguje od nas. Vznenirjeni zrak, kakor tudi vroči hlap vabita elektriko in bežec je v veliki nevarnosti. Dirjajoči ter razvneti konji so bili že dostikrat po streli z nebá uničeni. Sploh pa se nam je ravnati po navedenih nasvetih tega berila ter zaupati v božjo pomoč.

Berilni spis 146.

1. Vsebina: Opis kač; ktere nevarnosti nam preté od kač; kako si je treba pomagati, če nas pikne strupena kača.

2. Obseg pouka: Po kačjem piku se razlije strup iz votlega zoba v rano. Strup se zmeša s krvjo, da se ta razsede. Če se približa s kačjim strupom otrovana kri srcu, je smrt tudi že blizu, zato je treba zabraniti, da se to ne zgodi. V tem berilu najdete dovolj izdatnih pripomočkov zoper žalostne nasledke kačjega pika. Zapomnite si jih, pa ne izgubite glavo ter ne vpijite samo, da vas je kača pičila ter da vas boli, marveč mislite rajši na to, kako si bote pomagali. Ako ste sami priče takega žalostnega dogodka, se ne pomišlujte, temveč pomagajte svojemu nesrečnemu bližnjemu ter kličite na pomoč bolj skušenih rok, če je mogoče, najpred zdravnikovih. Ravno tu velja prislovica: „Hitro začeto, dvakrat prijeto“. (Dalje prih.)

I. K. — Trb.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Luka Svetec Podgorski r. 8. okt. 1826 v Podgorju pri Kamniku, srednje šole zvršil l. 1848 v Ljubljani, pravoslovje leta 1853 na Dunaju, služil pri banski stolici na Hrvaškem do l. 1860, potem pri okrajni gosposki v Mokronogu, Kočevju, na Brdu, od l. 1866 pri mestnem uradu v Ljubljani, l. 1870 postal beležnik ali notar v Idriji

in l. 1872 v Litiji, kjer vrlo deluje še sedaj, od l. 1877 vedno tudi kot deželni poslanec i. t. d.

S e b i.

Doklér verhé Triglava
Zarja mi zlati;
Dokler me bistra Sava
Žejnega poji;

Dokler prijatli zvesti
 Me objemajo
 In po življenja cesti
 Marno spremljajo;
 Dokler sinovi Slave
 Materi živé,
 Za dom se in postave
 Boja ne strašé;
 Dokler slovensko petje
 Serce mi jasni;
 Dokler lepoti cvetje
 Lipino bersti;
 Vetrovi, žalost nate!
 Skerb nesite vso!
 Veselje vabim v svate,
 Venčam si glavó.

Tako radostno jo je zapel sam sebi l. 1849 v Sloveniji št. 39 Podgorski, kateri je čvrsto sodeloval še dijak (L. Svetic) v šolskem listu s Cegnarjem itd. ter oglasil se bil že l. 1848 v Sloveniji: Kazen radovednosti (Božična povest str. 72). — L. 1849: Lipi (Pesem: Rasti, draga lipa! rasti, — Ti kraljica vsih dreves, — Kinč prelepi naše vlasti, — Našim dedom sveti les! itd. v 22 kiticah št. 11). Svečan in cvetica str. 108. Tolažba. Rojakom. Vinski terti (Oda št. 35). Sebi. Pomladanska. Misli o sprehodu str. 184. — Slovenija svojim bravcem o začetku družega tečaja — v distihu str. 212. — Zaboj, Slavoj in Ludek (Iz kraljodvorskega rokopisa str. 284—292). Kraljevič Marko in Vila (Serbska narodna pes. str. 312—316). — Vedež II: Dobro jutro (Pes. str. 6). — Iz te dobe je menda tudi: Zlato ne blaži. Dramatična drobtinica, po Klicperu iz českega posl. Podgorski (Slov. Talije I. Vezek str. 171).

L. 1850 Vedež III: Piščalka (Povest. — Po ruskem Karamzina str. 60). Kazen krive prisege (str. 105). — Slov. gimn. Berilo I: Pogreb starega Slovana (knez Svintorog). Pomladanska. Dobro jutro. Božič na Serbskem. — Slovenska Bčela: Darovanje (Stoji oltar, u znožju Slava, — Pobožna služba se godi, — Tišina sveta vse obdava, — Prinesli sinki so dari itd. str. 1). Tožeče drevó (str. 129).

— Slovenija: Nove oblike. Iz Dunaja št. 2—4. Odgovor sostavku „novo-oblikarski vihar“ v 4. listu Novic št. 11. 12. Podgorski (Vid. Jezičnik XXIII str. 91). L. 1851 Bčela: Kolednica (Koledniki hodijo! — — Kaj čakam, kaj jaz se mudim? — Le berž se, perute, razpnite! — Le berž me za njimi nesite! — Koledvat i jaz poletim. — Novo leto nosim, Vas darova prosim itd. str. 17). Vladimir i Kosara (Izvirna povest str. 4—72). Podgorski. — Daničica (Kaj pravo srečo da, — Zapoj mi pesmica! — — Ako ne dá je čast, — Blagó, lepote slast? — U persih jo imej, — Ne išči je drugej; — Vest čista, serčni mir — Sta prave sreče vir).

L. 1852 Slov. gimn. Berilo II: Piščalka. Svečan in cvetica. Kazen krive prisege. Pogreb pri turških Bošnjacih (Iz ilirske knjige „Pogled u Bosnu“). Kakor ti drugim meriš, tako drugi tebi (Basen iz Polskega). — Novice: Pomenki o „Zori“ (Zora, jugoslavenski zabavnik za godinu 1852, od R. Razlaga i Iv. Vinkovića). „O namenu i vrednosti tega dela se je že govorilo (cf. Cegnar); jaz toraj pretresa ne bom ponavljal, le nekoliko dostaviti mislim. „Zora“ je namreč prevzela težko nalogo voditi Slavene po poti k občenemu slovstvenemu jeziku, ter v djanji kazati, kako se je treba pri tem ravnati. Sveti, ki smo jih zastran slovstvenega jezika doslej slišali, so dvojne verste. Nekteri velé, da bi neko narečje vzeli, ter potem na jednej podlagi nadaljno izobraževanje osnovali; drugi svetujejo jezik, ki bi bil složen iz vsih narečij, misleč, da bo le oni jezik slavenstva vreden, ki bo bogastvo vsih narečij v sebi združil. Kteri teh svetov je bolji: Jaz sem mnogo premišljal, ter včasi tudi poskušal, kako bi si mi Slaveni k občenemu jeziku pomagali, i naposled se mi je zdelo, da imajo vendar le tisti prav, ki terdijo, da ne dobimo slovstvenega jezika, ako nam ne požene korenin iz jednih tal, i mladik ne obrodi iz jednega debla. Le potem, ko bo terdna podloga dana, je razvitek njegov mogoč;

dokler ta ni položena, je pisati po vse-slavensko to, kar na pesek zidati; trud i čas, na tako delo obrnjena, sta brez koristi zgubljena. Zatoraj mi je vselej žal, ko knjigo te verste v roke dobim, posebno če je ko „Zora“ od sposobnih rok pisana, ker si mislim, ko bi bil ti trud drugače obrnjen, bi bil narod kaj od njega imel; tako sta pa pisatelj i bravec goljufana. Zakaj tako sodim, bom skušal v kratkem razložiti . . . Ker priložnost nanese, bom še nekaj o „Zorinem“ životopisji spomnil . . . Tudi premile sodbe i preobilno kadiło nekterim pisateljem mi ne dopade . . . O slovnicu samo to opomnim, da bi se razloček predlogov v in u v složenih besedah ne smel zanemarjati. Vsak lahko vidi, da, postavim vhod i uhod, vrezati in urezati ni jedno. Severna narečja, kakor tudi stara slovenščina so v tem vselej natanki; tudi mi bi imeli paziti, ker ta razvada večkrat smisel kalí, kakor tudi ni prav, da se svojega bogastva brez potrebe znebivamo itd.“ (str. 35—43). — Bčela 1852 str. 62—64: Odgovor gospodom pretresovavcem (Cegnarju, Podgorskemu i Bleiweisu) „Zore“ od Radoslava Razlaga: — „Gosp. Podgorski je mirno pretreseval „Zoro“; on je nepristransko izustil svoje prepričanje proti našemu prepričanju. Tako velja dokaz proti dokazu! . . . Do zdaj še nisem prepričan, da po krivoj poti hodim; rad pa jo zapustim, kadar se mi to popolnoma dokaže ali saj boljša pokaže itd.“ — Hvala vinske tertice. Oda ponatisnjena iz Slovenije 1849 (Novic. str. 245).

L. 1853 Novice: Klepec (Stoji na skali terdni Grobnik, — Ponosno gleda na dolino . . . Zlata . . . hčerka Radoslava . . . Presilni borec turski Hasan-aga — Ponos slovenski, silni Klepec str. 52—104). — V tej dobi je Svetec pravnik na Dunaju pomagal Cigaletu vravnovati „Občni državljanski zakonik“ in vladni list, slovenil vojno postavo itd. (Vid. Jezič. XXVIII str. 27). Pri tej priliki bodi popravljen pomota v Jezič. XXIX str. 55, da pesem „Kosovka deklica“ v Sloveniji l. 1848 se

znakom C. ni Cegnarjeva, marveč Cigaletova (Serb. nar. str. 8).

L. 1854 Slov. gimn. Ber. III: Pirenejski medved (Iz Lista). Kakor pravo tako zdravo (Serbska nar. pripovedka). Triglav (Po Rosthornu). Smert kraljeviča Marka (Serb. nar.). Poslovenil Svetec. — Kalendarčik Bleiweisov: Metod, slavenski apostelj (Po sila starem, morebiti še za Svatopluka zloženem življenjopisji. Vzeto iz I. E. Schmalers Slavische Jahrbücher str. 49—53.)

L. 1855 Slov. gimn. Ber. IV: Potovanje po jutrovih deželah (Po Listu). Oblega Dunaja (Po Majlathu). Princ Eugen, vojskovodja austrijanski (Po Hormajerju posl. L. Svetec str. 155—166). — Kalendarček Bleiweisov: Pasji Turci lulo nabašite (Serb. nar.)! Vilenska pesem (Serb. nar.). —

Nato pa je nekako omolknil L. Svetec v slovenskem slovstvu in je utihnila lira Podgorskega tako, da je pač v smislu mnogih rodoljubov pobratim mu Fr. Cegnar v „Slov. Glasniku“ l. 1858 (II. št. 8) zložil poziv:

Podgorskemu.

Pomlad zbudila	Nogo je vstavljaj
Se je vesela,	Potnik stermeči,
Ondi pod goro	Serce napajal
Tica zapela.	V pesmi doneči.

Cvete še pomlad —
Lepše ne more; —
Kaj da ne poje
Tica spod gore?

Vrnivši se s Hrvaškega na Kranjsko je L. Svetec jel se glasiti na slovniškem polju, in znamenito, da so Novice l. 1861 priobčile prvi njegov umotvor iz Slovenije l. 1848: Radovednost kaznovana. Božična povest. Podgorski. — V Novicah l. 1862 pa se pričnó njegovi „Slovniški pomenki“ (O naglasnicah in brez naglasnicah cf. Glasnik M. Cigale str. 74—92). „Še nekaj o parlamentarnem jeziku, in nekoliko medú pa tudi pelina za naše domače ljudi gosposkega in kmečkega stanú“ (str. 131), kjer piše: „Jaz bi tedaj pravilo za-

stran našega parlamentarnega jezika postavil takole: Govōri sploh, kakor pišemo; samo soglasnica *l*, kadar stoji pred drugo soglasnico, ali pred polglasnico *v* v končnicah na *ec*, *en*, *ek*, ali na koncu besede, izrekuje se tudi kakor *v*; vendar se mora v vseh teh primerljajih glasnica ali polglasnica pred *l* stoječa popolnoma in jasno izgovoriti“. — Temu nasprot pa je Cegnar svetoval: „Vsaka čerka naj se vselej izreka tako, kakor se piše, tedaj tudi čerka *l*“ (Jezič. XXIX str. 62). Podgorski kaže ondi pelin t. j. grdo navado, govoriti pol po nemški in pol po slovenski; kakošna zmota je misliti, da je znanje kakega tujega jezika že samo po sebi učenost in modrost. . . Jezik je le sredstvo, le posoda človeškega znanja. Al kaj pomaga posoda, ako je prazna? . . Primimo se resnobno svojega jezika, ter ga postavimo tudi v društvenem, v vsakdanjem življenji na mesto, ki mu po naravi gre itd. (str. 132). — „Še nekaj o fonetičnih zakonih našega jezika“ (str. 392 cf. J. Pajk str. 326). — „O členkih“. Jako važni v človeškem jeziku so členki ali partikule. Komaj zineš, že potrebuješ teh besedice. Ne izrečeš skoraj ne dveh besed brez njih. Zatoraj so pa členki tudi v vsakem jeziku neizrečeno oglašeni, izbrušeni in večkrat tako majhni, da jih človek komaj spazi. Al kakor so neznatne viditi te besedice, to vendar še le one stikajo besede in stavke v lepo, razvidno, soglasno celoto. Če jih ne obračamo prav, ali če nam jih pomanjkuje, postaja jezik okoren in temen. Tudi mi Slovenci še nismo popolnoma v čistem s členki. . . Da se tedaj pozornost mislečih naših filologov obrne tudi v to stran naše slovnice, in da se tudi tukaj uredi, kar bi še trebalo, namenil sem spregovoriti nekoliko o najnavadnejših in najpotrebnejših členkih našega jezika, namreč o besedicah: *i*, *a*, *no*, *ko* in *kar* (str. 407—435).

L. 1863 je v Novicah spisal Podgorski razpravo „O slovenskem naglasku ali akcentu“, kjer pravi na pr.: „Lani je,

o pretresovanji parlamentarnega jezika našega, bilo izrečeno upanje, da se najde tudi nekdo, ki nam pomore premagati težave, ktere ustanovi parlamentarnega jezika različno naglaševanje napravlja. Od tiste dobe sem bil jel marljiveje premišljevati o naglasku našega narečja, poslušal sem pazljiveje narod raznih krajev, prebiral sem iznovega južnoslavenske pisatelje, primerjal jih z govoricco našega naroda, in naglaševanjem naših slovniciarjev itd. . . Ne morem se tedaj zdržati, da ne bi očitno razglasil zvedeb in skušinj svojih zastran naglaska. : I. Kaj je naglasek (akcent)? Kolikovrsten je v slovenskem jeziku in kako se zaznamenuje? — II. Kako se naglasek premiče, in kaj je ritem (rhythmus)? — III. V kakem razmerji stojimo Slovenci zastran naglaska z našimi brati na jugu, to je, s Hrvati in Srbi? — IV. Kteri slog se v slovenščini po navadi naglašuje (str. 51—123)? — „Še nekaj o besedicah an in ni“ (str. 401). — V Novicah l. 1864: „Nadalje o besedicah anti, an, ni, niti“, češ, ker smo se začeli od teh besedice pogovarjati, ne smemo jenjati dokler se popolnoma ne porazumemo. . . Zato sem prav hvaležen gosp. Cigaletu, ki mi je v zadnjem listu lanskih Novic (str. 417) z izvrstnim svojim peresom pomogel bistriti stvar, ki res ni malenkost, temveč živa potreba za lepoto, spretnost in pravilnost našega jezika in za knjižno slogo slovensko. . . Če ima še kdo kaj dodati ali popraviti, naj blagovoli, da tudi to stvar po prijateljski in složno z dobrim vspehom doženemo (str. 27—36 cf. Cigale str. 59—66). Podgorski. — Kakor daje Janežič v „Slovnici“ svoji Svetcu (Podgorskemu) srčno zahvalo za marsiktero prijazno opombo ali popravo, tako je ponatisnil tudi nektore umotvore njegove v svojih „Cvetnikih“ slovénski mladini za vzor in posnemanje.

S pesniške livade in s polja slovniškega je Podgorski prestopil naposled na politiško borišče, na katerem vstraja še doslej. Že l. 1862 so ga jele

Novice priporočati za deželnega poslanca v Trebnjem, češ, Mokronovcem ga ni treba, ker ga sami dobro poznajo, pač pa rečemo mi drugim, ki ga ne poznajo, da g. Luka Svetec je mož modre glave, pošten kakor zlato skozi in skozi, — nikodar prenapet je pa nepremakljiv v tem, kar je za pravo spoznal; od prve svoje zavede do današnjega dne je zvesto stal za narod svoj, ktereга težave dobro pozná in njegove pravice vselej odkritosrčno zagovarja s tisto mirno in lepo besedo, ktera je njemu dana kakor malokteremu, — z eno besedo: vse izvrstne lastnosti ima za poslanca. Da je Avstrijan z dušo in telesom, vsigdar z besedo in djanjem kaže. Novice ga tedaj živo priporočajo vsem volivcom ter so si sveste, da mnogi prijatli naši, ki g. Svetca poznajo, bojo mu vso to hvalo potrdili in volitev njegovo v svojem okrožji pospešili, ker dobro vejo, da treba nam je v deželnem zboru takih mož. Ker g. Svetca ni strah, sedaj ko uživamo ustavno življenje, očitno pred svetom se spovedati svojih misli, da vsak iz njegovih ust zvé, kaj srce njegovo čuti, nam je poslal svoj program, ki se tako-le glasi:

Moj program.

„Kranje, tvoja zemlja je zdrava — za pridne nje lega najprava — za uk si prebrisane glave — pa čedne in trdne postave“ — tako je pel pred stoletjem naš neumrli Vodnik. Kdor se je ozrl le koliko po naši kranjski deželi, lahko se je pričal resnice teh pevcovih besed . . . — To so v kratkem načela mojega političnega mišljenja, ktere bom branil vselej in povsod z možko besedo, srčno in stanovitno“. L. Svetec (str. 338—9).

Takrat Svetec sicer ni bil izvoljen za poslanca, pač pa l. 1864 za deželnega in l. 1867 za državnega (do l. 1872), in takrat jel je spisovati tudi političkega značaja reči na pr.: Kako uravnamo naše nove občine ali soseske (Novic. l. 1863 str. 5—11)? Historično pravo in narodna ideja (Novic. 1866 str. 323—328).

Spisal L. S. — Zgodovinski spominki, iz Triglava prevedel L. S. itd. — Krepko se je oglašal v zborih, dasi je imel neprijetno stanje v tisti zločesti dobi in borbe celo z domačini, zlasti v državnem zboru, kar poleg drugih časnikov pripovedujejo, tudi Novice na pr.: Govor v deželnem zboru kranjskem o adresi (okt. in febr. patent. l. 1865 str. 418). O adresi v državnem zboru (l. 1867 str. 204—213). Odprto pismo Novicam iz drž. zbora (str. 362—364). Nove državne razmere. V zagovor slovenskih narodnih zastopnikov (l. 1868 str. 27—51). Kako človek lahko okrajne sodnije svetovalec postane (str. 22). Še nekaj zastran §. 19. osnovnih državljanskih pravic (str. 112). Nekoliko vprašanj Primorcu (str. 128 cf. Jezič. XXIX str. 63 Fr. Cegnar). V zboru kranjskem poročevalec o volitvah (str. 324). Zarad šolskega nadzorstva (Dežmanu — o duhovščini — str. 407). O vpeljanji slovenskega jezika v šolah in uradnijah (Novic. 1869 str. 11—37). O adresini razpravi v državnem zboru (l. 1870 str. 44—46) itd. itd.

Koliko se je boril L. Svetec še sicer na političkem polju in kako se vojskuje še sedaj, o tem naj povedó druge listine. Jaz sem se namenil tukaj opisati ga le bolj v dobi, kadar je z drugimi nadepolnimi vrstniki (Jeriša, Cegnar, Oliban itd.) zaslovel v našem mladem slovstvu na pr. z mičnimi pesmicami, po izvorni povesti Vladimir in Kosara, po vspešni borbi za nove oblike in zoper pisavo Zorino, po čvrstih razpravah slovenskih itd. Oménim naj tu samo še, da je koj v I. občnem zboru Matice Slovenske l. 1865 izvoljen bil za odbornika, v družbi ss. Cirila in Metoda za podpredsednika, in da je l. 1881 o smrti narodnega voditelja, očeta dr. J. Bleiweisa, občno mnénje imenovalo ga naslednika zlasti, ko bi stanovitno bival v Ljubljani. Govoril mu je takrat v slovo na grobu Luka Svetec ter kazal na pr.: „Utrnila se je nenavadna, svitla zvezda, ki je tako lepo, tako dobrotno svetila slo-

venskemu narodu skoraj celega pol stoletja . . . Dr. Janeza Bleiweisa-Trsteniškega, katerega je narod naš tako visoko spoštoval, tako srčno ljubil, katerega smo s tolikim zaupanjem in s tolikim ponosom klicali svojega očeta — njega ni več! . . . Tvoja delavnost, dragi Janez, bila je vsestranska . . . Mi ti obetamo vedno tvoj zgled posnemati. Kedar bi hotela hidra

razprtije dvigati med nami svojo glavo, naj tvoj zgled potolaži nasprotno strasti . . . Tvoj duh naj veje nad nami, kakor angelj božji; naj nas navdaja z gorečnostjo in pogumom za narod in delo, za slogo in edinstvo, da se bomo tudi za naprej trdno držali tvojega starega gesla: Vse za vero, za dom in za cesarja (Novic. 1881 str. 396)!“

Književnost.

Metodika zemljepisnega pouka, spisal Fr. Orožen, profesor na c. kr. učiteljski v Ljubljani, s 13 slikami, cena 30 kr.

Kmalu po zemljepisu za meščanske šole je izšla tu omenjena «metodika» kot ponatis iz XXXI. in XXXII. letnika «Učiteljskega Tovariša». torej tudi v obliki tega lista. To delce je prva metodična knjiga zemljepisne znanosti med Slovenci. Ona napotuje učitelje, kako naj učencem tolmačijo zemljepisne pojme, kako naj začnejo z zemljepisnim poukom v šolski sobi in kako naj jih uče zemljepijsja na planem, pod milim nebom. Posebno hvalevredno je, da g. pisatelj polaga toliko važnost na zemljevid, ker ta je verna slika površju naše zemlje in brez zemljevida si ne more nihče predstavljati niti zunanje oblike in podoobe kake zemljine, niti njene navpične izobrazbe. Zato je zemljevid v ljudski šoli neprecenljive koristi in nam se zdi v vsi Orožnovi metodiki najvažnejše poglavje ono o «čitanji zemljevidov», ki zares podaja vsakemu vsa potrebna pojasnila, da se lahko spozna ali zaveda (orijentira) na sleharni karti.

G. pisatelj je razdelil svojo metodiko na sledeče oddelke: o zemljevidih, o važnosti zemljepisnega pouka, metodična načela pri zemljepisnem pouku, analitična in sintetična metoda, početni zemljepisni pouk v šolski sobi, obzor, zavedanje po straneh sveta, zemljepisni pouk pod milim nebom, kakov namen ima risanje pri zemljepisnem pouku, kako nam je risati pri poučevanju, zemljevidi v ljudskih šolah, pridvižni zemljevidi, čitanje zemljevidov, metodične opazke o pouku zvezdoznanskega zemljepisa, učila za zvezdoznanski zemljepis, najnavadnejši pojavi iz zvezdoznanskega zemljepisa: 1) navidezno gibanje solca in lune; 2) dan in noč; 3) letni časi; 4) lunine premembe; 5) mrknjenje solca in lune; 6) razlika v času med posameznimi kraji in 7) dnevni in letni časi pri naših vstričnikih, protidomcih in protinožcih. Knjigi so pridejani «zemljevidni obriski petero zemljin», kakoršni se nahajajo tudi v zemljepisu za meščanske šole.

Pridejane slike prav dobro pojasnujejo način risanja zemljevidov in podajajo učitelju lepo navodilo, kako naj sam riše na deski pred učenci. Pogrešamo pa sliko o gibanji zemlje okoli solca, ali o različnih položajih zemlje nasproti solcu (o postanku letnih časov), in pa sliko o gibanji meseca okoli zemlje in kako je v raznih položajih nasproti solcu različno razsvetljen (o mesečnih menah ali fazah). Saj «metodika» ni namenjena le tistim učiteljem, ki poučujejo zemljepis na tri- in štirirazrednicah, nego tudi onim, ki poučujejo v viših razredih, na meščanskih šolah in celo srednjošolskim profesorjem. Če se je že vse drugo pojasnilo s slikami, naj bi se bilo pridedalo še ti dve podobi, ki bi izvestno le povzdigali vrednost knjige.

Jezik v «metodiki» je prav gladek in lahkoumeven. Tehnični izrazi so sprejeti z malimi izjemami (n. pr. pravilnejši «polutnik» mesto nejasnega «ravnika») popolnoma iz Jesenkovih zemljepisnih knjig. Tu in tam se nahaja še kak okoren izraz (n. pr. solčni «obrat»), ali s časoma bodedo tudi v tem oziru napredovali in ustanovili si čisto natančno, značilno terminologijo. Neprimeren se mi zdi izraz «pridvižni zemljevid» za Reliefkarte, mesto «vzbočeni zemljevid». «Pridvižno» je to, kar se dá pridvigniti, a ne kar je že vzdigneno, vzbočeno. Tudi mesto izraza «otemnjava» za «Schummerung» vtegnil bi bolje služiti termin «osenjevanje». Kadunja prav za prav ni «Kartstloch», nego bolj žlebu podobna kotlina. Za «Kartstloch» moramo rabiti izraze «ponikve, rupe, lijce» itd. Za «Schuttkegel» je bolje sipec, nego k o p a, ki pomeni nemški «die Kuppe».

V poprejšnjih časih se je silno zanemarjal zemljepisni pouk v ljudskih in srednjih šolah, zato se bode našlo mnogo učiteljev, ki neajajo pravega pojma o zemljepisni metodiki. Taki učitelji naj nikari ne zamude urno seči po Orožnovi metodiki in naj z njeno pomočjo koj popolnijo pomanjkljivo svoje znanje in naj se priuče učencem zemljepis tako tolmačiti, kakor

nasvetuje in napotuje tu ocenjena knjiga. S tem bodo sebi in učencem mnogo truda prihranili in dosegli prav lepe uspehe pri poučevanju zemljepisa, ki spada

dandenašnji med najvažnejše in najzanimivejše znanosti, kajti on veže vse ostale prirodne znanosti jedno z drugo. S. R.

L i s t e k.

Izpod Leskovega grma.

O naši vasi, o Leskovem grmu, čuli ste, gospod urednik, pač bore malo še. Znabiti pa so Vam znani sosedni kraji: Sladka voda, Leskova dolina, Travnih vrh, Pekel? — Ne? — I, čudo pač ni! Se ve, naše zemljepisne knjige so tako pomanjkljive še, a mi smo tu sredi gozda pod belim Snežnikom, da se človeku dozdeva, kakor bi nas narava nalašč hotela izločiti od ostalega sveta. Posledica temu pa je v istini ta, da se svet za našo deželico presneto malo briga. Kakor bi mi ne bili vredni biti udje tiste človeške družbe! Vender pa — navzlic temu preziranju — ne vračujemo hudo s hudim. S toliko živahnim zanimanjem sledimo temu, kar se godi «tam zunaj». Časopise dobivamo sicer z večine „na posodo“ od svojih znancev iz Sladke vode in Pekla, pa jih, ne glede na to, beremo z istim — če ne večjim — veseljem, kakor pravi pravcati naročniki.

V zadnjem času zanimajo nas — in posebe še mene — vzlasti poročila iz deželnega zbora kranjskega. Ni sicer moja ni mojih soobčanov navada razglašati med svet mnenja svoja. A, ker mi moj bivši sosed Jaka le ne da miru, sklenil sem, gospod urednik, od časa do časa poročati Vam kaj malega izpod našega Leskovega grma. Se ve, zavežem se ne!

Naše nadležne prošnje glede izboljšanja plač so nam tedaj srečno — odbili. Da odkrito izjavim: iznenadilo me to ni posebno. Ravnodušnosti priučiti se mora slehern učitelj itak za časa, sicer mu v življenji britkih iznenadenj neostaja!

Debata o proračunu normalno-šolskega zaklada pa mi daje priliko baviti se nekoliko z opazkami nekaterih gg. poslancev.

Pred vsem pa mi je konstatirati, da pripoznava velika večina gg. deželnih poslancev naš učitelje kot važen faktor v boji za narodni naš obstanek.

Poslanec g. Kersnik je poudarjal, da sta vzlasti dva glavna vzroka, ki pouzročujeta, da uspehi ljudskošolskega pouka ne zadostujejo. nameč: pomanjkljivost šolskega nadzorstva in pa odvisnost od okrajnega glavarja, koje nasledek je često brezpogojna služnost učiteljeva i. t. d.

Nam pa so znani bolj tehtni vzroki, da se v mnogih slučajih ne doseže in ne more doseči učni smoter. Ti so: neredno šolsko obiskovanje, epidemične bolezni in čezpоставno število otrok, koje mora po jeden sam učitelj poučevati. Štastika podaje nam taci slučajev premnogo. Učitelj, ki mora v poldnevem pouku poučevati do 200 otrok na dan, pač ne more Bog ve kaj doseči.

Pod Leskovim grmom imam jih sam 210 vsakdanjih. Tu ne izdā niti poslanca g. Žitnika stari rek: «non multa sed multum!» V krščanskem nauku je tu uspeh isto tako piškav, kakor je v družih predmetih! Ne more se sicer tajiti, da je i tukaj razlika med uspehom pa uspehom, a primeroma je taisti vedno nedostaten, naj si je že nadzornikov kot listja in trave! — Takisto težavno je, ustvariti si v tako napolneni šoli pravo disciplino. A, če se nekoliko radikalneje postopa, — naj si bode tudi v postavnih mejah — takoj so pritožbe zoper učitelja in ta ima — če družega ne — sitnosti!

Takšna nepostavna sredstva, kakeršna je navel poslanec g. dr. Tavčar o nekem učitelju, gotovo niso dopuščena. A, da si nimam niti náloge niti namena zagovarjati koga, vender pri tej priliki obžalujem, da so se morale v dež. zboru spravljati na dan stvari — in to imenoma — ki niso še dognane, dokazane. V splošnem interesu vsega učiteljstva bilo bi bolje, da bi se to ne bilo zgodilo! Ta govor je bil znabiti «voda na mlin» v kakem prav malenkostnem slučaji.

V slovenskem listu sem pred kratkim bral iz «Slov. Gospodarja» posnet članek o I. slovenskem kat. shodu, v katerém (članku) je bil tudi ta-le stavek:

«Slovensko ljudstvo naše uči se rado in bere rado ter je sploh, kakor poje pesem, «za uk prebrisanane glave», ali kaj pomaga, če v šoli, v katero pošilja svoje otroke, ni dobrega duha in če tiči v berilih ki ga jemlje v roke vsak dan, vsak teden, ali vsakih štirinajst dnij, strupa, nejevere, liberalizma? Tacih in jednaci vprašanj stavimo še lahko celo vrsto in o njih se lahko razpravlja na «katoliškem shodu» v Ljubljani».

Da ni dobrega duha v taci šolah, kjer imamo po 100 in še več otrok v jednej sobi, to je istina. To res neso «parfumi!» Tudi logični sklep tega odstavka moramo priznati. Da, gospodine člankar, «taci in jednaci vprašanj» stavite res lahko še celo vrsto! Rad bi vender poznal vsaj jedno tako slovensko berilo, namenjeno slovenski šolski deci, v kateri tiči strup, nejevera, liberalizem! Naj si bodo v vsakem, — v vsakem oziru sedanje ljudskošolske knjige niso pomanjkljive! Ko bi se bil dotični člankar, prej ko je to napisal, poučil o stvari, sigurno bi — brez namena — kaj tacega ne kvasil v svet!

«Qui tacet, consentire videtur». Toliko v pojasnilo, da se ne bo reklo, da ni bilo učitelja, ki bi se bil oglasil zoper tako pisavo. Pa — dovolj za danes! Prihodnjic kaj družega. Pivočan Korenika.

Naši dopisi

Iz postojinskega okraja.* Dolgo sem čakal, da bo z dežele kak učitelj dal odmev govoru v peti seji deželnega zbora dne 17. sušca na izjave gosp. poslanca za kamniški okraj, a zastonj sem pričakoval. «Slovenec» sam je omenil malo potem, da bodo učitelji težko molčali. Gospoda poslanca grozno skrbi naraščaj šolskih troškov, to pa le šolskih, zakaj o drugih prilikah se ni nikoli tako izrazil. Doslej se je tu in tam povdarjalo, da vspehi ljudske šole niso povsem primerni žrtvam, ki jih dežela s šolo ima, ne da so učitelji tega krivi. G. Kersnik pa to odločno pové, da sta dva tehtna razloga, ki vplivata, da šolstvo in učiteljstvo ni tako, kakor bi moralo biti po pravici. To je, učitelji sami smo nevspehov krivi. Njemu je prvič, rečem, prvič pomanjkljivost šolskega nadzorstva, drugič pa čudno postopanje pri oddajah učiteljskih služb, ki dela učitelje služne in jih dovaja do tega, da ne gledajo več na svojo veljavo.

(Konec prih.)

Z Dolenjskega. «Entbehren sollst du, sollst entbehren! Das ist der ewige Gesang» (G. Faust I.)

Dopis «Z Notranjskega» v jedni zadnjih številk Vašega lista mi je tako dopal, da sem ga dvakrat po vrsti prebral, ker dokaz je jako razviden, kako dobro se imamo učitelji. Uči pa mlajše tudi to, da bodi previden in sam, ako ti le okolnosti dopuščajo. Jaz še

*) Ta dopis je ponatisnen po «Sl.» št. 80.

nisem doslej nikoli takega domačega računa delal, gledal sem le, da nisem nikdar več izdal, kakor sem dobil; uvidim pa, da je jako koristen.

Pri vsem tem nam pa marsikateri naše tako nizke plače vedno le zavida. Tako nekemu dopisniku z Notranjskega v jednem naših dnevnikov ni všeč, da je nekdo iz istega dela Kranjske pisal resnico o naših plačah v «Učit. Tovarišu».

Res bi bilo dobro, da bi se naše plače drugače uredile in sicer po službenih letih, ker to bi bilo najbolj pravično in za šole najkoristnejše, ker bi se učitelji tako ne premikali iz kraja v kraj.

Delo je pa posebno ondi težavno, kjer je preveliko število šolo obiskujočih otrok. Koliko je še na Kranjskem šol, v katerih pride na jedno učno moč čez 200, da še celo čez 300, reci: tri sto učencev. Ali bi ne bilo tedaj pravično plače po službenih letih urediti, ker imajo večinoma oni učitelji največ učencev, ki so IV. plačilni vrsti? Pa bode že kdo rekel, le glej ga in poslušaj ga, kako zopet moleduje; le plača in denar, to se premleva vedno. Mislim pa, da se bo še, dokler se plače prav ne uredé.

Pa upajmo na boljšo bodočnost, katera nam mora jedenkrat prisijati in bodimo veseli dotlej, da pravo veselje v resnici pride, ker: «Ein Vergnügen erwarten, ist auch ein Vergnügen» — pravi Lessing. Tako bode naš trud nekoliko pozabljen in težavno naše delo olajšano. —/.

Društveni vestnik.

Iz kamniškega okraja. Dne 7. mal. travna je zborovalo naše okrajno učiteljsko društvo v Dobu. Zborovanje je počastilo izmed 35 društvenikov 6 gdč. učiteljic in 19 gg. učiteljev.

Točno ob 10. uri nastopi gdč. Gabriela Gogala ter obravnava berilo «Bučelica» stvarno in slovnično prav zanimivo.

Po dovršeni obravnavi običajno pozdravi predsednik g. Janežič navzočne, zahvali gdč. Gogalo za trud in način prednašanja, g. nadzorniku Letnarju pa za tako vestno obiskovanje naših zborovanj. — Spomni se zvišene vladarske hiše in med društvenim letom umrlih visokih pokojnikov Žige in Henrika. Omeni tudi tristoletnico J. A. Komenskega, njegove nesmrtné ideje ter nas pozove, da naj nas vodi duh njegov gledé dela in narodnosti.

Društveni tajnik omenja spremembe in delovanje minolega leta ter se izjavi, da društvo ni sicer veliko storilo, a zadostuje popolnoma našim razmeram. Narod naš je majhen in temperament njegov kaj rad vzkipi bodi si pri naravni ali umetni temperaturi ter kuje idejale, katerih izvršiti pri tej raztresenosti ni kos. In stan naš pa je v tem narodu, ako ga pogle-

damo skozi politične naočnike, le majhna, a jako črna pika.

Ta stan je važen, potreben, imeniten itd. pravi politikar, kadar ga potrebuje v svoje namene. Kadar ga pa ta stan prosi z otročjo pobožnostjo: gospod, usmili se me! zavrne ga ter ga porine tje, kamor se mečejo iztisnene limone. Prilično tako se je blatil naš stan pod različnimi političnimi firmami posredno in neposredno, vedoma ali nevedoma v polupreteklek času, ko so se obravnavale «res utemeljene prošnje» za povišanje naših plač. Denarja za nas ni, pač pa graja, neopravičena graja, ker posamezno zanemarjanje šolskega posla, če je sploh kje, kar jaz vedeti ne morem, še ni ves stan naš, vse učiteljstvo! Hud, bridek in nepričakovan udarec je to nedolžnim — pa njih je nebeško kraljestvo! Zato pa ne bodimo potrti. Živimo, ker živeti moramo, rajše v veselji nego v žalosti. Pogled skozi mnogobarveno politično steklo nam je razjasnil stališče, kar pa ni malo. Porabimo položaj, ki nas je osamel, združimo se med seboj v tesno bratsko zvezo, v kateri si položimo svoje trpljenje, svoje nezgode in se iznebimo bolesi, ki nam jih provzročuje težak posel naš vsaj

do časa, kateri nas bode pravičneje sodil in pošteneje plačeval. V to naj pomaga Bog, naše društveno življenje, stanovska ljubezen, vzajemnost in ponos — učitelj sem!

Blagajnik g. Tramte izkazal je še, dasi je nakupil dvema umrlima tovarišema nagrobne napise in svetilke, preostanek v znesku 34-10 gld.

Med mnogimi nasveti omenim naj onega g. Letnarja, da naj društvo pristopi v spomin 300 letnice J. A. Komenskega kot pokrovitelj k Ciril-Methodovi družbi, kar se po temeljitem zagovoru g. nasvetovalca jednoglasno sprejme z dostavkom, da se vsota 100 gld. vplača v 3 letih.

Gospod Stiasny pa spravi v razgovor govor deželnega poslanca g. Kersnika glede stalnih nadzornikov. Temeljito in obširno pobija to namero, s katero bi se ničesar drugzega ne doseglo, nego da se vpelje burekratizem v ljudsko šolstvo. Po živahni debati sprejme se sledeča resolucija:

1. Da se suplirajo oboleli učitelji ter da sečasno zasedejo izpraznene službe, potreba je vpeljati za vsak okraj namestnega učitelja.

2. Stalne šolske nadzornike vpeljati se nikakor ne more priporočati.

Ta resolucija pa je dala povod, da se je razgovarjalo tudi o po imenovanem gospodu poslancu izrečeni kritiki: «šolski uspehi so v marsičem negativni in učiteljstvo ni tako, kakoršno bi moralo biti». Ker je g. deželni poslanec ob enem tudi ud našega slavnega c. kr. okrajnega šolskega sveta in kot tak popolnoma poučen v tuokrajnem šolstvu in učiteljstvu, more se smatrati, da ta kritika velja nam. Ker pa je tukajšnje učiteljstvo v zavesti, da je storilo svojo dolžnost, pozivlja g. nadučitelj Burnik navzočnega zastopnika v okrajnem šolskem svetu, da povprašata službenim putem, če je g. deželni poslanec kot ud c. kr. okrajnega šolskega sveta mislil nas, če pa ne, naj se naznani to vsem domačim šolskim vodstvom.

Ko se sprejmó še nekateri drugi nasveti ter izvolijo v odbor gg. Letnar, Janežič, Tramte, Toman, Stiasny, Trost in Kecej, za zvezne delegate pa gđc. Klančar in gg. Gorjup, Kos in Stiasny, sklene g. predsednik sejo.

Ihan, sv. Jurija dan 1892.

Al. Kecej.

Iz Kranja. Vabilo k zborovanju učiteljskega društva za kranjski šolski okraj, katero bode dné 5. vel. travna t. l. ob 10. uri dopoldne v mestni dvorani v Kranji.

Vspored:

1. Pozdrav predsednikov.
2. Branje zapisnika.
3. Volitev delegatov k glavnemu zborovanju «Zveze».
4. O metodiki zgodovinskega pouka. Poročevalec g. L. Jelenc.
5. Nasveti.

Zaradi dveh že oglašeni važnih nasvetov vabi k obilni udeležbi *odbor.*

Iz Krškega. «Pedagogiško društvo» bode dné 5. vel. travna zborovalo v Kostanjevici v prostorih bralnega društva s sledečim sporedom:

1. Društvene stvari. (Odborovo poročilo).
 2. Govor o pedagogičkem delovanji Jana Amosa Komenskega.
 3. Nasveti.
 4. Prosta zabava s petjem.
- Začetek ob 11. uri predpoldne.
K obilni udeležbi uljudno vabi *odbor.*

Iz Gorice. Vabilo. Zborovanje učiteljskega društva za goriški okraj bode dné 12. vel. travna ob 9. uri predpoldne v Gorici na slovenskem oddelku deželne kmetijske šole z naslednjim vspeodom:

1. O pravnih raznerah slovenskega učiteljstva.
2. O ženskih ročnih delih.
3. Poročilo odseka za opis okraja, oziroma volitev jednega uda v isti odsek.
4. Volitev delegatov k 4. zborovanju «Zveze».
5. Posamezni predlogi in nasveti.

Z ozirom na važnost vspeoda samega in posebnega odborovega predloga pričakuje se prav obilne udeležitve.

Posebni vabil se ne bode razpošljalo. *Odbor.*

Iz Sežane. Učiteljsko društvo za sežanski okraj ima svoj glavni zbor s proslavo 300letnice rojstva veleuma J. A. Komenskega dné 5. vel. travna t. l. ob 10. uri v Sežani.

Dnevni red:

1. Slavnostni govor.
2. Himna Komenskemu.
3. Pozdrav predsednika.
4. Overovljenje zapisnika zadnjega zbora.
5. Načrt opisa jedne občine v sežanskem okraji.
6. Poročilo tajnikovo.
7. Poročilo blagajnikovo.
8. Poročilo pevovodje.
9. Volitev odbora.
10. Volitev delegatov k občnemu zboru «Zveze».

Slavnostni večer „Slovenskega učiteljskega društva“ v proslavo 300letnice rojstva J. A. Komenskega.

«Slovensko učiteljsko društvo v Ljubljani» je določilo v jedni svojih prvih sej letošnjega leta dostojno proslaviti prvega pedagoga J. A. Komenskega ob tristoletnici njegovega rojstva. Po celi širni naši Avstriji, da, po vsej Evropi so slavili razni kulturni narodi, vzlasti njega ožji rojaki, v zadnjih mesecih tega velikana. Kako bi mogla zaostati bela Ljubljana?

Odbor «Slovenskega učiteljskega društva» je ukrenil vse potrebno, da se dan proslave dne 19. mal. travna t. l. izvrši kolikor le možno častno. Da se je

pa to moglo izvršiti, priskočil je še sl. mestni zbor ljubljanski s svojo denarno pomočjo in nadejati se bilo vrlo zanimivega večera. S strani občinstva je pa zanimanje vzlasti proti zadnjim dnevom raslo vedno bolj in bolj. Žal, da so za ta večer pretesni čitalniški prostori prinorali odbor do omejitve povablencev na 300 oseb.

Ob 1/28. uri je bila dvorana napolnjena s cvetom ljubljanskega meščanstva, med katerim smo opazili g. župana Grassellija, cesarskega svetnika gosp.

Murnika, deželnega odbornika g. dr. Vošnjaka in obilo drugih dičnih ljubljanskih meščanov. Dalje so počastili slavnost s svojim pohodom g. deželni šolski nadzornik Šuman s svojo obitelji, ljubljanske realke ravnatelj g. dr. Junowicz, g. gimnazijski ravnatelj in šolski nadzornik Senekovič, c. kr. šolski nadzornik g. prof. Levec in mnogo gospodov profesorjev ljubljanskih srednjih šol. Da je bilo učitelstvo kranjsko po svojih najboljših močeh zastopano, nam niti poudarjati ni treba. (Konec prih.)

Vestnik.

Najvišje odlikovanje. Presvetli cesar je podelil naučnemu ministru P. pl. Gautschu veliki križ Leopoldovega reda in ministerijalnemu svetniku v naučnem ministerstvu K. Germanu viteški križ istega reda.

Učiteljski tečaj za meščanske šole je naučni minister dovolil za šolsko leto 1892/3. v Mariboru. Predavali bodo in sicer: pedagogiko ravnatelj g. Schreiner, matematiko in prirodoslovje gg. prof. Lavtar in prof. Hirschler, prirodopisje g. prof. Koprivnik, nemščino g. prof. dr. Bezjak, oblikoslovje in risanje gg. prof. Kaufmann in vad. učit. Vavroh.

Učiteljšca na Avstro-Ogerskem. L. 1890. je bilo v predlitavskih deželah 70 učiteljšč, 43 za učitelje in 27 za učiteljice; na Ogerskem jih je bilo tudi 70, 54 za učitelje, 16 za učiteljice. Po učnem jeziku je bilo v Predlitavskem nemških učiteljšč 40 (24 moških, 16 ženskih), čeških 12 (9 moških, 3 ženska), polskih 6 (3 moška in 3 ženska), laški 2 (1 moško, 1 žensko) in glede učnega jezika mešanih 8 (5 moških, 3 ženska). Ta učiteljšca je obiskovalo 5276 kandidatov in 3032 kandidatinj. Ogerska učiteljšca je obiskovalo 2438 kandidatov in 1067 kandidatinj. Za vzdrževanje učiteljšč je izdala v l. 1890. avstrijska vlada 1.712.512 gld., ogerska vlada pa v l. 1886. 901.554 gld. — Na Avstrijskem pride povprečno jedno učiteljšce na 340.505, na Ogerskem pa na 247.656 prebivalcev.

Zahvala. Slavna kmetška posojilnica Ljubljanske okolice je, kakor že nekatera prejšnja leta,

zopet letos podarila za uboge učence in učenke tukajšnje šole 10 gld. Za ta lepi dar se v imeni obdaru mladi in nje roditeljev izreka od krajnega šolskega sveta in šolskega voditeljstva slavnemu odboru navedene posojilnice tem potem najpristrčnejšo zahvalo.

Krajni šolski svet in vodstvo trirazredne ljudske šole v Šmariji, dne 14. sušca 1892.

Jan. Borštnik, preds. kr. š. sveta in voditelj.

Zahvala. Blagodelno društvo «Narodna šola» je blagoizvolilo poslati za tukajšnjo šolo lep računski stroj, kakor tudi za ubožno šolsko mladino več raznovrstnega šolskega blaga proti majhnemu znesku.

Za ta velikodušni dar izreka podpisani najtoplejšo zahvalo.

Vodstvo trirazredne ljudske šole v Šmariji dne 14. sušca 1892.

Jan. Ev. Borštnik, vodja.

Zahvala. Da sta postali ljudski šoli v Dolenjem in Gorenjem Logatci ustanovnici društva Narodna šola, vplačala je slavna posojilnica v Logatci za njih ustanovnino po 20 gld. Za ta velikodušni dar se najtopleje zahvalujeta

Vodstvi ljudskih šol v Dolenjem in Gorenjem Logatci.

Zahvala. Slavno društvo «Narodna šola» je blagoizvolilo tukajšnji šoli za mali znesek 5 gld. priposlati mnogo raznega šolskega blaga.

Podpisano vodstvo se za ta blagodušni dar v imeni šolske mladine pristrčno zahvaljuje.

Šolsko vodstvo v Cerknici 15. sušca 1892.

Karol Dermelj, nadučitelj-vodja.

Uradni razpisi učiteljskih služeb.

Št. 142

m. š. sv. Na mestni nemški štirirazredni deški ljudski šoli v Ljubljani je popolniti četrto učiteljsko mesto s pripadninami III. plačilne vrste in stanarino letnih 80 gld.

Listnica uredništva.

G. Postojnski: Danes ni bilo mogoče. — G. I. Z. v V. P.: Spis nam ugaja in ga priobčimo v kratkem. — G. J. R. v L.: Z didaktiko pričemo v prihodnji številki in se bode tiskala, kakor je nasve-

toval g. Novak. — Mnogim gg. sotrudnikom: V pravilno opremljene prošnje za to službinsko mesto je predpisanim potem vlagati pri podpisanim mestnem šolskem svetu do 23. vel. travna 1892 l.

C. kr. mestni šolski svet v Ljubljani
dne 20. mal. travna 1892.

toval g. Novak. — Mnogim gg. sotrudnikom: V pride na vrsto. V zadnjih številkah nam je Komenski in deželni zbor vzel mnogo prostora, torej ni bilo mogoče; prosimo potrpljenja. — G. J. A. v Šm.: Dopis priobčimo prihodnjič.

«Učiteljski Tovariš» izhaja na celi poli velike osmerke 1. in 16. dan vsakega meseca; ako je pa na ta dan nedelja ali praznik, izide dan poprej ali pa dan pozneje. — List stoji za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. Udje «Slovenskega učiteljskega društva» prejemajo list za 2 gld. na leto, za 1 gld. na pol leta.

Spisi naj se blagoizvolijo pošiljati uredništvu v Ljubljano, Poljske ulice št. 9; naročnino pa prejema gospod Fr. Kokalj v Ljubljani na Bregu št. 16.

Vse pošiljatve naj se pošiljajo franko.